Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto ry

Eduskunta / Verojaosto

HE 280/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi virvoitusjuomaverosta annetun lain muuttamisesta

Lausuntonaan Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto r.y. (jäljempänä ”Panimoliitto”) esittää seuraavaa:

1. HALLITUKSEN ESITYKSEN KESKEINEN SISÄLTÖ

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan hallitus selvittää mahdollisuuden ottaa käyttöön kansanterveyttä edistävä vero, joka kohdistuisi esimerkiksi sokeriin. Lisäksi hallitusohjelmassa on todettu, että hallitus korottaa 25 miljoonalla eurolla virvoitusjuomaveroa painottaen korotuksen sokeripitoisiin juomiin. Hallitusohjelman mukaan tällä vahvistetaan veron kansanterveydellistä ohjausvaikutusta. Toisaalta tarkoitus on selvittää, voisiko veron rakennetta muuttaa siten, että marja- ja hedelmämehut rajataan pois veron piiristä. Hallitusohjelman kirjausta täydennettiin myöhemmin ja nyt laaditun esityksen mukaan terveysveron ensimmäisenä vaiheena virvoitusjuomaveroa muokataan terveysperusteisempaan suuntaan lisäämällä veron terveysohjausta. Laajapohjaisesta terveysverosta on esityksessä ainoastaan todettu, että myöhemmin mahdollisesti valmistellaan veromalli, jolla veropohjaa laajennettaisiin myös muihin tuoteryhmiin.

Esityksessä ehdotetaan virvoitusjuomien valmisteveroa porrastettavaksi kuuteen veroluokkaan. Lisäksi hallituksen esityksessä ehdotetaan makeuttamattomien ja maustamattomien vesien ja kivennäisvesien verotusta muutettavaksi siten, että virvoitusjuomaveroa kannettaisiin myös yli viiden litran vähittäismyyntipakkaukseen pakatuista juomista. Lisäksi ehdotetaan, että veron piiristä poistettaisiin kiinteät juoma-ainekset, kuten juomajauheet.

2. PANIMOLIITTO VASTUSTAA PISTEVEROJA JUOMILLE – KOMISSIO TUTKII NYKYISEN LAIN VALTIONTUKIKANNETTA

Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto esittää, että hallitus pidättäytyy suunnitellusta virvoitusjuomaverolain muuttamisesta. Liitto ei pidä ehdotettuja virvoitusjuomaveron muutoksia perusteltuina. Esityksen tavoite terveysperusteisuudesta ei täyty, eivätkä muutoksille esitetyt perustelut ole riittäviä. **Juoma-alan pisteverojen sijaan hallituksen on valmisteltava kokonaan uudenlainen veromalli, joka ei syrji yhtä toimialaa.**

Lakiesityksen toisena julkilausuttuna tavoitteena on tarkistaa virvoitusjuomaveron veropohjaa käynnissä olevan valtiontukiarvioinnin pohjalta. Panimoliitto katsoo, että hallituksen ei pitäisi muuttaa voimassa olevaa virvoitusjuomaverolakia ennen kuin vuonna 2021 vireille tulleeseen valtiontukikanteluun saadaan komission kanta. Alustava tutkinta on edelleen käynnissä.

Komissio on alustavassa tutkinnassa kiinnittänyt erityisesti huomiota veden sekä kahvin ja teen verokohteluun. Veden osalta kyse on siitä, että virvoitusjuomaveroa ei kanneta tuotteista, jotka on pakattu tilavuudeltaan yli viiden litran vähittäismyyntipakkaukseen. Tämän seurauksena ministeriön esityksessä ehdotetaan, että virvoitusjuomaveroa kannettaisiin myös yli viiden litran vähittäismyyntipakkauksiin pakatuista juomista. Kahvin ja teen osalta kyse on siitä, että kahvi ja tee eivät ole lain piirissä, mutta sen sijaan nimikkeeseen 2106 kuuluvat kiinteässä muodossa olevat juoma-ainekset kuuluvat veron piiriin. Tämän seurauksena ministeriö on nyt ehdottanut, että veron piiristä poistettaisiin kiinteät juoma-ainekset.

Panimoliiton mukaan nämä muutokset osoittavat voimassa olevan lain olleen syrjivä. Tästä syystä Panimoliitto pitää tärkeänä, että **uutta lakia ei säädetä ennen kuin komission kanta voimassa olevaan lakiin on saatu**. Syrjivyys ei poistu laista muuttamalla ainoastaan muutamaa kohtaa.

3. ESITYKSEN VEROLAINSÄÄDÄNNÖLLISET ONGELMAT

3.1. Esitys ei täytä verolainsäädännön tehokkuuden vaatimusta

Tällä hetkellä voimassa oleva laki ja ehdotetut muutokset johtavat epätasa-arvoiseen veroon, joka on osin valtiontaloudellinen ja osin terveysperusteinen. Kummankaan tavoitteen näkökulmasta **vero ei ole tehokas, koska se on kapeapohjainen**.

Hyvän verojärjestelmän edellytyksenä voidaan pitää tehokkuusvaatimusta. Tiettyyn vaikutukseen pyrkivän verolainsäädännön tehokkuusvaatimuksen täyttymistä arvioidaan sen pohjalta, miten hyvin kyseisen veron ohjausvaikutus toteutuu eli miten kyseisellä verolainsäädännöllä saavutetaan tavoiteltu päämäärä. Hyvä verolainsäädäntö on siis tehokas sille asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa.

Voimassaolonsa aikana virvoitusjuomaverolakia on perusteltu sekä fiskaalisella eli valtiontaloudellisella että terveysperusteisella tavoitteella. Terveysperusteisuus tuli lakiin vuoden 2014 alusta, kun vero porrastettiin kahteen veroluokkaan sokeripitoisuuden perusteella.

Esitys virvoitusjuomaverolain muutokseksi ei siis täytä hyvän verolainsäädännön tehokkuusvaatimusta. Esityksen mukaan lakimuutoksen tavoitteena on virvoitusjuomaveron muuttaminen terveysperusteiseen suuntaan vahvistamalla veroon sisältyvää terveysohjausta. Lakimuutoksella tavoitellaan kulutuksen ohjaamista vähemmän sokeria sisältäviin juomiin. Virvoitusjuomaveron terveysperusteisuuden keskiössä on siis sokerin kulutuksen vähentäminen. Tätä tavoitetta eli sokerin kulutuksen vähentämistä vasten arvioituna muutosta ei voida pitää tehokkaana, kuten ei nykyistä voimassa olevaa lakiakaan. **Esitys ja voimassa oleva virvoitusjuomaverolaki kattavat vain juomia, mutta eivät muita sokeripitoisia tai lisättyä sokeria sisältäviä elintarvikkeita.**

Kuten hallituksen esityksessä käy ilmi, juomat eivät ole suomalaisten suurin sokerin lähde pääosassa ikäluokkia, eivätkä ne ole sokerin saannin kannalta sen haitallisempia kuin muutkaan sokeria sisältävät elintarvikkeet. Hallituksen esityksessä ei ole esitetty mitään perusteluja siitä, **miksi tai miten kapea-alainen yksinomaan juomiin kohdistuva terveysperusteinen vero edistäisi kansanterveyttä tai vähentäisi sokerin kulutusta.**

Sokerin kulutuksen vähentämiseen tähtäävää verolainsäädäntöä ei voida pitää tehokkaana, kun sen piiriin kuuluu myös sokerittomia juomia. Esitys ei poista sokerittomiin juomiin kohdistuvaa virvoitusjuomaveroa, vaikka sokerittomien juomien verotus ei ole perusteltavissa lain

terveysperusteisella tavoitteella. Sokerittomien juomien osalta verotusta voidaan perustella ainoastaan fiskaalisella tavoitteella.

Vaikka tätä ei tuoda hallituksen esityksessä esiin, on siis ilmeistä, että verolla on jatkossakin fiskaalinen tavoite terveysperusteisen tavoitteen ohella. Vero ei kuitenkaan kohdistu kaikkiin juomiin, vaan maustamattomien maitojen ohella lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät mm. kahvi, tee ja kaikki kiinteistä juoma-ainesta tehtävät juomat. Kun kyse on juomiin kohdistuvasta fiskaalisesta verosta, olisi jo lain tavoitteen kannalta perusteltua sisällyttää siihen kaikki juomat. Koska verolla on edelleen ilmeinen fiskaalinen tavoite, laajapohjaiseen juomaveroon tulisi siis sisällyttää myös mm. maito ja maitojuomat, kahvi ja tee. Ei ole perusteltua, että vain osa juomista on veronalaisia.

3.2. Ehdotus on epäoikeudenmukainen ja syrjivä

Tehokkuusvaatimuksen ohella toinen hyvän verojärjestelmän edellytys on oikeudenmukaisuus. Oikeudenmukainen verolainsäädäntö kohtelee samanlaisia ja samankaltaisia tapauksia samalla tavalla ja toisaalta erilaisia tapauksia eri tavalla.

Esitys virvoitusjuomaverolain muutokseksi ja voimassa oleva virvoitusjuomaverolaki ovat ongelmallisia oikeudenmukaisuusvaatimuksen näkökulmasta. Virvoitusjuomaverolain tavoitteena on sokerin kulutuksen vähentäminen, mutta laki kohdistaa verorasituksen vain yhdelle toimialalle sen sijaan, että verotuksen kohteena olisivat myös muut sokeria sisältäviä tuotteita valmistavat ja maahantuovat yritykset. **Mitä korkeammaksi yhteen tuoteryhmään kohdistuva vero nousee, sitä epäoikeudenmukaisena sitä voi pitää.** Varsinkin kun ylimmät veroluokat tulisivat olemaan poikkeuksellisen korkeita, voidaan veroa pitää juomia kohtaan syrjivinä verrattuna muihin tuotekategorioihin.

Lakiesityksessä sivuutetaan virvoitusjuomien valmisteveron fiskaalinen tavoite, joka on sen rinnalle tuodun terveysperusteisen tavoitteen ohella ilmeinen. Nyt kun virvoitusjuomaveroa muutetaan vahvemmin terveysperusteiseen suuntaan, veron epäoikeudenmukaisuus suhteessa muihin tuoteryhmiin on entistä ilmeisempää – erityisesti, kun verolla on edelleen myös fiskaalinen tavoite.

Sokeripitoisten ja sokerittomien juomien rinnastaminen toisiinsa ja sokerittomien juomien verottaminen on niin ikään epäoikeudenmukaista, sillä se aiheuttaa verorasitusta myös sellaisille tuotteille, joiden käytöllä ei ole merkitystä tavoiteltujen terveysvaikutusten kannalta. Terveyteen liittyvillä tavoitteilla ei voida perustella sokerittomien juomien, kuten esimerkiksi tullitariffin nimikkeeseen 2202 kuuluvien vesien, sokerittomien limonadien ja makuvesien verotusta.

Lain piiriin eivät myöskään kuulu kaikki lisättyä sokeria sisältävät juomat. Tullinimikkeeseen 1806 kuuluvat kaakaojuomajauheet, joista osa sisältää merkittäviä määriä sokeria, eivät ole veron piirissä.

Vero ei myöskään kohdistu kaikkiin juomiin, sillä maustamattomien maitojen ohella lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät mm. tee ja kahvi. Maidolla ja vedellä voidaan molemmilla nähdä olevan terveysvaikutuksia, mutta siitä huolimatta ainoastaan vesi on veron piirissä. Toisaalta kahvilla ja teellä ei ole mitään ilmeisiä terveysperusteita, joten niiden vapauttaminen terveysperusteisesta juomia koskevasta valmisteverosta on epäoikeudenmukaista. Fiskaalisen juomaveron tulisi olla mahdollisimman laajapohjainen, jotta se täyttäisi verolainsäädännölle asetetun oikeudenmukaisuuden vaatimuksen. Syrjivyyttä korostaa se, että lakiesityksessä ei ole

esitetty kunnollisia perusteluja sille, miksi juomaverolakiin, jolla on ilmeisen fiskaalinen tavoite, ei ole sisällytetty kahvia ja teetä. Asiaa on perusteltu ainoastaan sillä, että kahvi ja tee eivät kuulu samaan tullinimikkeeseen kuin virvoitusjuomat.

Nimikkeistö on karkea ja byrokraattinen tapa jakaa tuotteet luokkiin, ja se on usein ristiriidassa kilpailuanalyysin kanssa. Suomen viranomaiset myönsivät tämän vuonna 2017, kun he jättivät kasvipohjaisen tavallisen maidon veron ulkopuolelle. Lisäksi itse virvoitusjuomaverolaki osoittaa, että tällainen veronalaisten tuotteiden määrittely ei ole mahdollista.[1] **Virvoitusjuomaverolaki sisältää poikkeuksia kaikista muista koodeista, joten kahvin ja teen jättäminen ulkopuolelle vain vedoten nimikkeisiin on täysin keinotekoinen.**

Lakiesityksessä ehdotetaan poistettavaksi kiinteät juomajauheet veron piiristä. Taustalla on valtiontukikantelun yhteydessä esiin tuodut ongelmat. Esityksessä ei ole huomioitu, että **juomajauheiden poistaminen veron piiristä aiheuttaa uusia ongelmia.** On selvää, että nimikkeeseen 2202 kuuluva veronalainen valmis urheilujuoma on korvattavissa urheilujuomajauheella, joka kuuluu nimikkeeseen 2106. Tämä ei ole pelkästään epäoikeudenmukaista, vaan myös ongelmallista valtiontukien näkökulmasta. Lisäksi lain piiriin edelleen jää esimerkiksi mehutiivisteistä itse sekoitettavat juomat, jotka ovat joissakin tilanteissa korvattavissa kiinteistä juomajauheista sekoitettavilla tuotteilla. Komissio kiinnitti erityisesti huomiota substituutiovaikutukseen, kun Suomi neuvotteli makeisverosta, ja josta jouduttiin myös luopumaan näiden ongelmien johdosta.

3.3. Esityksen ongelmallisuus kiellettyjen valtiontukien näkökulmasta

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 107 artiklan ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan verolaki voi muodostua kielletyksi valtiontueksi, jos sen katsotaan tuovan valikoivaa etua joillekin elinkeinonharjoittajille. Valtiontukiarviointi on tapauskohtaista ja siinä otetaan huomioon kulloinkin käsiteltävän asian relevantti taloudellinen ja oikeudellinen asiayhteys. **Veromallia ei voida pitää valtiontukioikeudellisesti hyväksyttävänä vain sillä perusteella, että samoja elementtejä sisältävä verojärjestelmä on aiemmin hyväksytty toisessa jäsenmaassa.**

Hallituksen esityksessä on viitattu Irlannin juomaverotusta koskevaan komission päätökseen (SA.45862), joka perustui Irlannin valtion esittämään laajaan näyttöön veron terveysvaikutuksista tuolloisessa taloudellisessa ja oikeudellisessa asiayhteydessä. Viimeaikainen tutkimusnäyttö esimerkiksi kylläisyysvaikutuksesta ei enää kaikin osin tue tuolloin tehtyjä ratkaisuja, minkä lisäksi kansanterveydellinen kokonaistilanne Suomessa on erilainen. Komissio hyväksyi lain, koska virvoitusjuomat olivat pääasiallinen sokerin saannin lähde Irlannissa. Näin ei ole Suomessa (aiheesta alla lisää). Ehdotetun virvoitusjuomaveron valtiontukiarvion pohjaksi olisikin toteutettava selvästi laajempi selvitys veron terveysvaikutuksista suomalaisten kansanterveyteen. Tässä yhteydessä tulee arvioida myös se, voidaanko tavoiteltuja terveysvaikutuksia saavuttaa pelkästään juomiin kohdistettavalla verolla. Panimoliiton arvion mukaan ehdotettu vero tulee siirtämään sokerinkulutusta muihin tuoteryhmiin.

Ehdotetulla verolla on terveysperusteen lisäksi myös fiskaalinen tavoite. Kuten esityksessä todetaan, fiskaalisen veron tulee kattaa juomat riittävän laajasti, jotta vero kohtelee juomia tavoitteeseensa nähden neutraalisti. Yksittäisten tuotteiden tai tuoteryhmien rajaaminen pois

[1] Virvoitusjuomaveroa kannetaan tietyistä tuotteista, jotka luokitellaan seuraaviin koodeihin: 2009, 2106, 2201, 2202, 2204, 2205, 2206, 2208, 3302, 3824. Ainoa koodi, joka on kuitenkin sisällytetty kokonaisuudessaan, on koodi 2009.

fiskaalisen veron veropohjasta on valtiontukisäännösten valossa ongelmallista. Myös tullitariffin nimikkeisiin sidottuun ja fiskaalisin perustein kannettavaan veroon voi sisältyä kielletyksi valtiontueksi katsottavia elementtejä. Vaikka esityksessä on tunnistettu tämä valtiontukinäkökulma, ei esityksessä riittävällä tavalla perustella lakiin ehdotettujen rajausten kilpailuvaikutuksia ja hyväksyttävyyttä valtiontukinäkökulmasta.

4. EHDOTETUN SÄÄNTELYN TEKNISET ONGELMAT

Esitys perustuu kuuteen eri veroluokkaan tuotteen sokeripitoisuuden perusteella. Kuuteen veroluokkaan pohjautuvaa valmisteveroa voidaan pitää erittäin monimutkaisena. Tällaisen veronmallin noudattaminen aiheuttaa yrityksille aiempaa enemmän hallinnollista työtä ja kustannuksia. Nämä kustannukset aiheutuvat esimerkiksi järjestelmien päivityksestä, raportoinnista ja seurannasta. **Kuuden veroluokan käyttöönotto on erittäin raskas ja pelkästään järjestelmien muuttaminen tulee todella kalliiksi yrityksille.**

Esityksessä ehdotetut rajat ovat myös päällekkäisiä. Alla olevassa taulukossa eri ryhmien ala- ja ylärajat ovat samoja. Mikä on esimerkiksi juoman, joka sisältää 5g/100ml sokeria veroluokka ? 24 snt/l vai 32snt/l.

Taulukko 2. Juomien verojen ehdotetut muutokset eri kokonaissokeripitoisuuksilla

Sokeripitoisuuden alaraja	Sokeripitoisuuden yläraja	Nykyinen vero	Uusi vero	Muutos	Muutos
g/100ml	enintään g/100ml	snt/l	snt/l	snt/l	
0	0,5	13	9	-4	-31 %
0,5	2,5	32	16	-16	-50 %
2,5	5	32	24	-8	-25 %
5	8	32	32	0	0 %
8	11	32	40	8	+25 %
11		32	48	16	+50 %
keskimäärin		**32**	**36**	**4**	+13 %

5. EHDOTUKSEN VAIKUTUS SOKERINSAANTIIN – VASTOIN TIETEELLISTÄ NÄYTTÖÄ

Lain perusteluissa esitetyt tutkimukset ja selvitykset eivät ota huomioon kansainvälisten tutkimuslaitosten uusinta tietoa.

Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaisen (EFSA) tutkijat saivat tänä vuonna valmiiksi kattavan turvallisuusarviointinsa ravinnon sisältämistä sokereista ja niiden mahdollisista yhteyksistä terveysongelmiin. EFSAn lausunnossa (jonka perustana oli yli 30 000 julkaisun ja tutkimuksen arviointi) lisätyn ja luontaisen sokerin terveysvaikutuksia ei voitu verrata keskenään, joten ne yhdistettiin ravitsemuksellisten johtopäätösten tekemistä varten, eli ei pitäisi tehdä eroa sen perusteella, onko sokeri lisätty vai luontainen.

EFSAn lausunnossa todetaan, että jäsenvaltioiden olisi otettava huomioon kaikki lisätyn ja luontaisen sokerin saantiin vaikuttavat tärkeimmät tekijät, kun ne laativat elintarvikkeisiin

perustuvia ravitsemussuosituksia. On tärkeää huomata, että EFSA ei erittele mitään tiettyä sokerityyppiä siitä, että se edistäisi positiivista energiatasapainoa, jos sitä nautitaan liikaa.

Tämä on erityisen tärkeää Suomessa, jossa EFSA arvioi, että "sokereista ja makeisista" sekä "hedelmä- ja vihannesmehuista" peräisin olevien sokereiden saanti ylittää huomattavasti sokerilla makeutetuista juomista peräisin olevien sokereiden saannin (ks. taulukko 1). Virvoitusjuomista suomalaiset saavat 3–6 % nauttimastaan sokerista ja mehuista on 12–16 % suomalaisten nauttimasta sokerista (THL: FinRavinto 2017). **Kuitenkin suurin osa, 78–85 % suomalaisten sokerista on peräisin valmisteverosta vapaista tuotteista.**

Taulukko 1: Ruokaryhmien suhteellinen osuus kokonaissokerien ja luontaisten sokerien saannista suomalaisissa väestöryhmissä.

TOTAL SUGARS	SUGARS AND CONFECTIONERY	SSBs	FINE BAKERY WARES	FRUIT/VEG_JUICES	FRUIT/VEG_processed	FRUIT/VEG_fresh	CEREALS	MILK AND DAIRY	Alcoholic Bev	OTHERS	SSB position?
Children	23%	2%	0%	19%	5%	12%	2%	37%		1%	=6th
Adolescents 10 - 14 y	22%	8%	0%	19%	4%	13%	2%	32%	0%	1%	5th
Adolescents 14 - 18 y	23%	6%	0%	20%	5%	13%	2%	30%	0%	1%	5th
Adults	15%	3%	7%	13%	6%	18%	5%	26%	3%	4%	=9th
FREE SUGARS											
Children	41%	4%	0%	35%	6%		1%	13%		0%	5th
Adolescents 10 - 14 y	38%	13%	0%	33%	4%		0%	10%	0%	0%	3rd
Adolescents 14 - 18 y	39%	11%	0%	34%	5%		1%	10%	0%	0%	3rd
Adults	29%	7%	12%	25%	7%		1%	14%	3%	1%	=5th

5.1. Kansainvälinen tutkimus koskien pisteverojen käyttöä

Euroopan komissio julkaisi 19. heinäkuuta 2022 uuden raportin "Mapping of Fiscal Measures and Pricing Policies Applied to Food, Non-Alcoholic and Alcoholic Beverages". Siinä kartoitetaan nykyisiä verotuksellisia toimenpiteitä ja muita hinnoittelupolitiikkoja, joilla pyritään vähentämään alkoholin ja runsaasti rasvaa, sokeria ja suolaa sisältävien tuotteiden, myös alkoholittomien juomien, kulutusta EU:n terveysohjelmaan osallistuvissa maissa sekä Australiassa, Chilessä ja Yhdysvalloissa.

Komission mietinnössä tunnustetaan muiden poliittisten toimenpiteiden merkitys myönteisten terveystulosten saavuttamisessa ja todetaan, että "vaikutus ihmisten kokonaisravinnonsaantiin ei ole niin suuri, että näitä veroja voitaisiin pitää itsenäisenä strategiana ruokavalion parantamiseksi" (sivu 2).

Raportissa vahvistetaan myös, ettei ole näyttöä siitä, että virvoitusjuomaverot olisivat tehokas tapa yksinään vähentää lihavuutta, ylipainoa ja niihin liittyviä kansallisia sairauksia:

> *"Vaikka SSB-juomien ja HFSS-elintarvikkeiden ostot vähenevät verotoimenpiteiden käyttöönoton jälkeen, nykyisen näytön perusteella on epäselvää, missä määrin tämä vaikuttaa yleisiin terveystuloksiin, kuten lihavuuteen ja verenpaineeseen." (sivu 53).*

Euroopan markkinoilla, joilla virvoitusjuomaverot on otettu käyttöön, kuten Suomessa, Ranskassa tai Irlannissa, **lihavuusluvut ovat edelleen kasvussa, eikä ole näyttöä siitä, että verotus olisi vaikuttanut myönteisesti kansanterveyteen,** vaikka samaan aikaan sokerilla makeutettujen virvoitusjuomien saanti on vähentynyt.

Mietinnössä tunnustetaan myös, että veropolitiikassa olisi otettava huomioon myös muun tyyppiset elintarvikkeet, jotta vaikutus kansanterveyteen olisi mahdollisimman suuri.

> *"Verot ovat absoluuttisesti mitattuna pieniä, ja niitä sovelletaan tuotteisiin, jotka muodostavat vain pienen osan kotitalouksien kokonaismenoista elintarvikkeisiin ja juomiin. (sivu 11)*

Myös muut toimijat EU:n lisäksi eivät enää pidä virvoitusjuomien verotusta tehokkaana keinona terveystulosten parantamiseen. Viime vuosina Yhdistyneet Kansakunnat on järjestänyt kaksi korkean tason kokousta pyrkimyksenään laatia jäsenmailleen etenemissuunnitelma parhaista suosituksista menettelyiksi terveyskysymyksissä, ja molemmissa tapauksissa YK hylkäsi juomien verotuksen terveyspoliittisena suosituksena. Helmikuussa 2021 myös YK:n Maailman ruokaturvakomitea hylkäsi juomien verotuksen politiikkasuosituksena ohjeissaan "Vapaaehtoiset suuntaviivat ravitsemusjärjestelmistä".[2] WHO luokittelee myös sokerimakeutettujen juomien verotuksen yhdeksi heikoimmista suosituksista sokerin kulutuksen vähentämiseksi[3] .

Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimiston teettämän tutkimuksen (2022) tulokset osoittavat, että verotuksella ei ole suurta vaikutusta sokeripitoisten virvoitusjuomien kulutukseen. Sokeripitoisia virvoitusjuomia päivittäin juovien nuorten osuuden (%) on raportoitu pienentyneen saman verran niissä maissa joissa ei ole virvoitusjuomaveroa kuin niissä maissa joissa on.[4] Suurin syy sokerinmäärän vähenemiseen on yleiset kulutustottumukset, tietoisuus ja vaihtoehtojen saatavuus, ei siis verotus.

5.2. Virvoitusjuoma-ala on ensimmäinen elintarvikesektori, joka on tehnyt aktiivista reformulointia ja saavuttanut tavoitteensa

Panimo- ja virvoitusjuomateollisuudessa tuotekehitystä on tehty tähän päivään asti pitäen huolta, että kokonaissokerin määrä tulee vähenemään. Viimeisten 20 vuoden aikana suomalainen ja eurooppalainen panimo- ja virvoitusjuomasektori on saavuttanut merkittäviä sokerin vähentämisen virstanpylväitä, kuten keskimääräisten lisättyjen sokerien 13,3 prosentin vähennyksen vuosina 2000–2015 ja 17,7 prosentin vähennyksen vuodesta 2015 lähtien. Suurimmassa osassa Euroopan maita ei ole virvoitusjuomaverotusta, ja silti muutosta on tapahtunut. **Virvoitusjuoma-ala on ensimmäinen ja ainoa ala, joka ei ole ainoastaan sitoutunut EU:n vaatimukseen vähentää lisättyä sokeria 10 prosenttia vuoteen 2020 mennessä, vaan myös ylittänyt tämän tavoitteen merkittävästi.** Uusi sitoumus vähentää sokeripitoisuutta vielä 10 prosenttia vuoteen 2025 mennessä koko Euroopassa merkitsee sokerien kokonaisvähennystä 33 prosenttia kahden viime vuosikymmenen aikana. Uudelleenformulointi ja pienemmät pakkauskoot ovat verotusta kustannustehokkaampi toimenpide kalorien ja sokerin vähentämiseksi ruokavaliossa[5].

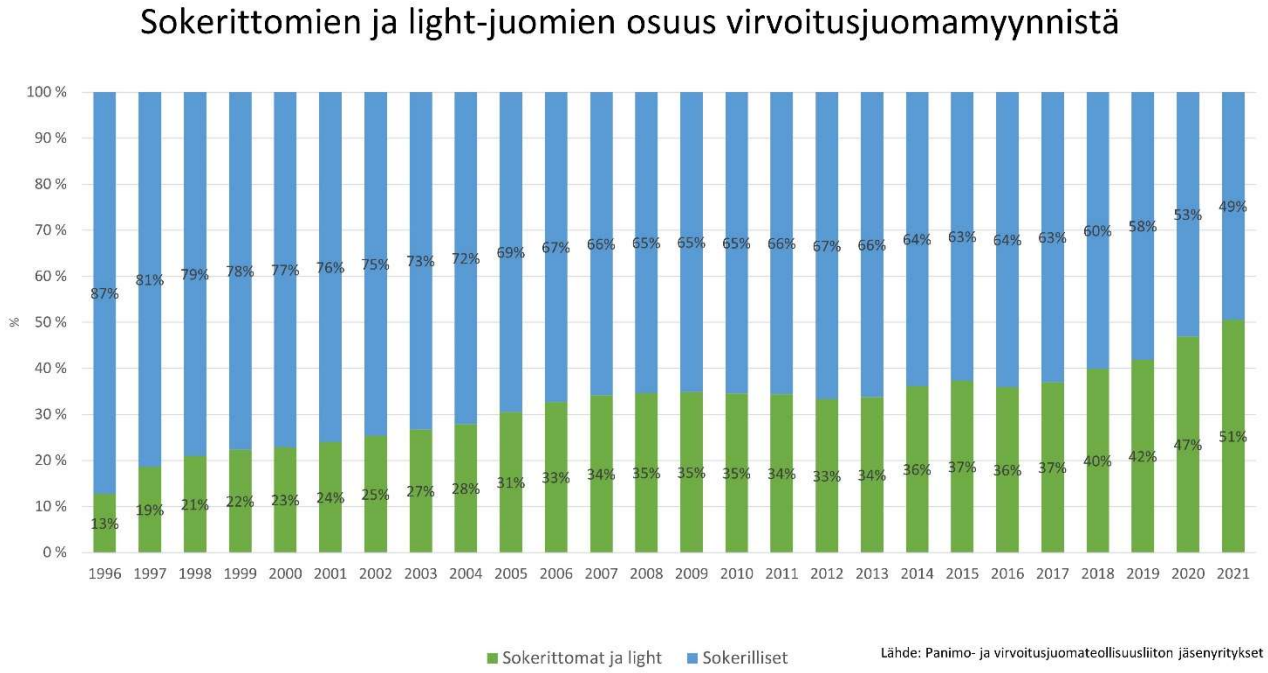
---

[2] https://www.who.int/teams/nutrition-and-food-safety/cfs-voluntary-guidelines-on-food-systems-and-nutrition

[3] Appendix 3 of the World Health Assembly Global NCD Action Plan 2013-2022

[4] Chatelan et al., (2022) Sixteen-year trends in adolescent consumption of sugar-sweetened soda in six European countries with a soda tax and comparison countries: a repeated cross-sectional survey analysis. Public Health Nutrition 2022 Nov 2;1-29.

[5] McKinsey Global Institute. “Overcoming obesity: an initial economic analysis”, marraskuu 2014



6. ESITYKSEN VAIKUTUS KULUTTAJIEN OSTOKÄYTTÄYTYMISEEN

Vaikka virvoitusjuomien oston vähentämiseen tähtäävällä verolla voi olla lyhytaikainen vaikutus myyntiin, tutkimukset osoittavat ostokäyttäytymisen palaavan ajan mittaan lähelle verotusta edeltänyttä tasoa[6]. Vähäkaloristen/kalorittomien juomien − kuten veden − sisällyttäminen verotusjärjestelmiin heikentää monia niistä eduista, joita nämä tarjoavat kuluttajille, erityisesti diabeetikoilla, joiden ruoka- ja juomavalinnat ovat rajallisemmat.

Pisteverot, jotka kohdistuvat elintarvikkeisiin vaikuttavat suhteettomasti köyhiin ja rasittavat eniten pienituloisia[7]. Tunnettua on, että elintarvikkeiden ja juomien verotus vahingoittaa eniten niitä, joilla on vähiten varaa siihen. Vuonna 2019 British Medical Journal (BMJ) totesi pääkirjoituksessaan **elintarvikkeiden ja juomien verotuksen olevan regressiivistä**, koska se vaikuttaa suhteettoman paljon pienituloisiin perheisiin, jotka käyttävät suuremman osan tuloistaan ruokaan.[8]

Lakiehdotuksessa lähdetään siitä, että veronkorotukset siirtyvät suoraan kuluttajahintoihin ja näin ohjaisivat kuluttajia ostamaan lievemmin verotettuja tuotteita. **Veronkorotukset eivät siirry suoraan kuluttajahintoihin, koska kuluttajahinnoista päättävät kaupat yksin ja teollisuus maksaa verot.** Tälläkin hetkellä kaupat myyvät usein sokerittomat sekä sokerilliset tuotteet samanhintaisina. Jos kauppa myy tuotteita samalla hinnalla kuluttajille, lainperusteluissa mainittu kuluttajien ostokäyttäytymisen ohjaamiseen liittyvä kannustin jää kokonaan pois.

[6] Euromonitor International, Passport. “Sin Tax In Food And Beverages – Strategies, Outcomes and Learnings.” (joulukuu 2016)

[7] Oxford Economics, International Tax and Investment Center. "The Impact of Selective Food and Non-Alcoholic Beverage Taxes”, kesäkuu 2016

[8] Moore and Fielding, “Taxing confectionary, biscuits and cakes to control obesity,” BMJ 2019;366:l5298 doi: 10.1136/bmj.l5298 (4. syyskuuta 2019)

Syrjivät verot luovat verotetuille tuotteille myös laittomat markkinat ja ajavat kuluttajat ostoksille rajojen yli. Hyvä esimerkki tästä on Tanska, jossa **rajat ylittävä kauppa** oli niin suurta, että virvoitusjuomavero kumottiin vuonna 2014. Kuluttajat hankkivat halvempia virvoitusjuomia valtakunnan rajan toiselta puolelta siinä laajuudessa, että rajakaupasta koitui yli 290 miljoonan kruunun (n. 39 miljoonan euron) tulonmenetykset[9]. Norja poisti myös virvoitusjuomaveron vuonna 2021.

7. PÄÄTELMÄT

Edellä selvitellyillä perusteilla Panimoliitto katsoo, että esitys on haitallinen sekä toimialan että lain tavoitteen kannalta. Virvoitusjuomiin kohdistuva veropolitiikka ja käsitteillä oleva lakimuutos ei tule auttamaan hallitusta saavuttamaan kansanterveystavoitteitaan ja parantamaan kansalaistensa terveydentilaa.

Virvoitusjuomavero on epäoikeudenmukainen ja syrjivä toimenpide lisävarojen keräämiseksi valtion kassaan. Verorasitus kohdistuu vain osaan juomista ja tuo etua veron ulkopuolella oleville tuotteille. Samalla se hankaloittaa Suomessa toimivien yritysten edellytyksiä tarjoamatta mitään konkreettista ratkaisua kansanterveyden ongelmiin.

Sokerinkulutuksen pienentämiseen tähtäävä verotus ei saa syrjiä tiettyä tuoteluokkaa, vaan rohkaista vähäsokeristen tuotteiden kehittämistä kaikissa sokeripitoisissa elintarvikkeissa. Veron ulkopuolelle olisi myös jätettävä vedet sekä vähäsokeriset ja sokerittomat tuotteet.

Virvoitusjuomaverosta on rakennettu vaikeasti ymmärrettävä fiskaaliveron ja terveysveron hybridi, jonka tasoista ei ole missään muualla Euroopassa. Veron rooli ja tavoite ovat epäselviä, ja veroa perustellaan kulloiseenkin tilanteeseen sopivalla argumenteilla. Jää hämäräksi, mikä on ratkottavan ongelman merkitys ja keinon oikeasuhtaisuus, kun toisaalta halutaan saada korkea verotuotto ja toisaalta parantaa terveyttä. Lopputulos tulenee olemaan, että sokerinkäyttö ei vähene yhtään ja samaan aikaan verotuotot vähenevät.

Komission tutkinta voimassa olevasta laista on kesken, joten lakia ei tulisi muuttaa ennen komission päätöstä. Juoma-alan pisteverojen sijaan hallituksen on valmisteltava kokonaan uudenlainen veromalli, joka ei syrji yhtä toimialaa.

Helsingissä 11.01.2023

Tuula Loikkanen

Toimitusjohtaja

Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto ry

[9] Scott-Thomas. Food Navigator. “Denmark to scrap decades-old soft drink tax.” (huhtikuu 2013)